

موضوع مقاله : تفسیر روانشناختی نقاشی کودکان زیر ۷ سال

نام مؤلف اول : سرکار خانم دکتر آیسا حکمت

دکتری گرافیک و پژوهش هنر عضو هیئت علمی دانشکده هنر دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی

نام مؤلف دوم : علیرضا بابائی

دانشجوی کارشناسی ارشد رشته گرافیک گرایش تصویرسازی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی و همچنین مدرس مقطع متوسطه دوم آموزش و پرورش استان اصفهان

بهار ۱۴۰۳

مقدمه

در مقدمه این مقاله به معرفی مقاله خود می پردازیم . در این مقاله سعی نمودیم به آموزشهایی بپردازیم در جهت رشد و شکوفایی و استعدادیابی کودکان در زمینه هنر و نقاشی . در این مقاله مواردی را مورد بحث و بررسی قرار دادیم که در جهت استعدادیابی کودکان در این رشته مؤثر بوده . این آموزش ها توسط تلاش ها و کوشش ها و تحقیقات علمی نویسنده بوده که نتیجه مصاحبهها بهترین و برترین مدرسان و روانشناسان و برترین کتاب های علمی در این زمینه بوده که امیدواریم در جهت پیشرفت و رشد و شکوفایی کودکان علاقه مند به هنر و نقاشی بتوانیم به کمک خانواده های محترم مؤثر واقع شویم .

چکیده :

(روانشناسان مطرح و بزرگ در نظریه رشد مرحله ای هنر در کودکان) در سال ۱۹۲۹ روند رشد نقاشیهای کودکان را برای بررسی و آزمایش به چالش کشاندند. در اولین مرحله (۲سالگی کودکان) در تصاویر هیچ واقعیتی وجود ندارد و فقط خطوطی نامنظم بر روی کاغذ هستند. معمولاً هیچ جزئیات واقع بینانه ای در نقاشی های کودکان وجود ندارد. این مرحله کودکان میتوانند بر روی انواع خط های درهم برای نمایشی از اشیا تمرکز کنند. در این مرحله کودکان ابتدا یاد می گیرند تا نمایش و صحنه ای را خلق کنند. در ادامه مقاله می خواهیم بیشتر به بررسی این سه مرحله با ارائه نمونه هایی از نقاشی های کودکان در سنین مختلف پردازیم. اولین مرحله توسعه فعالیت هنری کودکان مرحله خط خطی نامیده می شود. مرحله خط خطی معمولاً از ابتدای سال دوم آغاز می شود و هنگامی که کودک در اواخر ۳ سالگی می باشد این مرحله به پایان می رسد، اما باید توجه کرد که مدت زمان و پویایی مراحل رشد فعالیت کودکان متفاوت است. در این مرحله از رشد فعالیت، اگر چه کودکان شور و شوق هنگام نقاشی از خود نشان می دهند، اما تحقیقات نشان می دهد که صرفاً خود عمل نقاشی و ترسیم کردن برای آنها لذت بخش است. قابل ذکر است که بعد از به دست گرفتن مداد و خط خطی کردن با مداد رنگی یا پاستل، کودک علاقه خود را نشان می دهد. در حدود ۲۱ ماهگی کودک شروع می کند تا خط خطی های خود را در درون محدوده کاغذ قرار دهد. علیرغم این واقعیت که کودک هنوز مداد را کاملاً به طرز صحیح در دست نگه نداشته است، اما به همین دلیل است که کودک در این سن می تواند خط خطی ها را مرزبندی کند و از محدوده کاغذ بیرون کند. کودک شخص یا شیئی را به طور قابل توجهی بزرگتر از خودش در نقاشی ترسیم می کند.

تفسیر روانشناختی نقاشی کودکان زیر ۷ سال

نقاشی دوران کودکی یکی از فعالیت‌های مورد علاقه کودکان می‌باشد. کودکان معمولاً مشتاقانه با شادمانی و لذت نقاشی می‌کشند. گرچه این فعالیت‌ها اکثراً فقط با لبخند و بی‌توجهی از طرف بزرگسالان نادیده گرفته می‌شود.

چرا تحلیل نقاشی کودکان زیر ۷ سال از دیدگاه روانشناسی مهم است؟

در این مقاله می‌خواهیم با توسعه نظریه‌های روان‌شناسی و مطالعات انجام گرفته شده از نظر روانشناسی شما را با تحلیل نقاشی کودکان آشنا کنیم. در این مقاله توصیف می‌کنیم که چگونه نقاشی‌ها می‌توانند نمایشی از درک کودکان از جهان و همچنین وسیله‌ای برای بیان افکار و عواطف آنها باشند.

روانشناسان بزرگ درباره نقاشی کودکان چه می‌گویند؟

در سال‌های بعد آن چهار مرحله رشد شناختی توسط نظریه پردازهای جدید روانشناسی اصلاح و به نظریه مدرن پیازه طبقه بندی شد.

تفسیر روانشناختی نقاشی کودکان زیر ۷ سال

نقاشی دوران کودکی یکی از فعالیت‌های مورد علاقه کودکان می‌باشد. کودکان معمولاً مشتاقانه با شادمانی و لذت نقاشی می‌کشند. گرچه این فعالیت‌ها اکثراً فقط با لبخند و بی‌توجهی از طرف بزرگسالان نادیده گرفته می‌شود. دلیل این امر این است که در ارتباطات انسانی گفتار اصلی‌ترین وسیله برقراری ارتباط محسوب می‌شود؛ در حالیکه برای کودکان گفتار و سخن گفتن به عنوان یکی از مهمترین نقاط عطف رشد کودکان محسوب می‌شود. فرایند تکلم یک روند آهسته است و کودکان به تدریج یاد می‌گیرند که از آن استفاده کنند. پیشرفت در گفتار و سخن، از ارتباطات روزمره کودک با بزرگسال ناشی می‌شود. به همین دلیل کودکان اغلب ترجیح می‌دهند تجربیات عاطفی خود را مانند شادی و یا ترس را از طریق نقاشی و نه مستقیم از طریق کلمات به اشتراک بگذارند.

چرا تحلیل نقاشی کودکان زیر ۷ سال از دیدگاه روانشناسی مهم است؟

در این مقاله می‌خواهیم با توسعه نظریه‌های روان‌شناسی و مطالعات انجام گرفته شده از نظر روانشناسی شما را با تحلیل نقاشی کودکان آشنا کنیم. در این مقاله توصیف میکنیم که چگونه نقاشی‌ها میتوانند نمایشی از درک کودکان از جهان و همچنین وسیله‌ای برای بیان افکار و عواطف آنها باشند.

روانشناسان بزرگ درباره نقاشی کودکان چه میگویند؟

پیازه (روانشناس مطرح و بزرگ در نظریه رشد مرحله‌ای) در سال ۱۹۲۹ روند رشد نقاشی‌های کودکان را به عنوان بخشی از مراحل رشد مرحله‌ای در نظر گرفته بود و همچنین این روند را در ۴ مرحله رشد شناختی طبقه‌بندی کرد. در سال‌های بعد آن چهار مرحله رشد شناختی توسط نظریه پردازهای جدید روانشناسی اصلاح و به نظریه مدرن پیازه طبقه‌بندی شد.

سه مرحله از مراحل رشد کودک

مرحله ۱: مرحله حسی حرکتی (۰ تا ۲ سال):

از ۱۳ تا ۲۰ ماهگی نوزادان قادر به هماهنگی انجام دو عمل کنش و واکنش مستقل از هم میشوند و آنها را در زمان واقعی به هم متصل می‌کنند. آنها در این سن، روابط بین مداد رنگی به عنوان وسیله و کاغذ به عنوان یک سطح که می‌توان مداد رنگی را روی آن انتقال داد و الگوها را تولید کرد، می‌یابند. آنها می‌توانند یک مدادرنگی را دست بگیرند و روی علامت‌هایی که روی کاغذ می‌گذارند تمرکز کنند و یا به عبارتی دیگر خط خطی کنند.

معنای خط خطی کردن در نقاشی کودکان

در این مرحله در تصاویر هیچ واقعیتی وجود ندارد و فقط خطوطی نامنظم بر روی کاغذ هستند. به نظر می‌رسد که چیزی وجود ندارد اما گاهی کودک چیزی را می‌کشد که به آن واقع‌گرایی اتفاقی می‌گویند. یعنی زمانی که خط خطی‌ها انجام شده و شما می‌توانید شکل‌هایی را در آنها ببینید.

پیش‌نمایه‌ها در روانشناسی نقاشی کودکان

در این مرحله کودکان سعی میکنند چیزهایی را تولید کنند که با چشم می‌بینند. آنها ممکن است ساده‌ترین چیزها مانند:

صورت

انگشتان

ماشین‌ها

درخت‌ها

خانه‌ها

را بکشند .

معمولا هیچ جزئیات واقع‌بینانه‌ای در نقاشی‌های کودکان وجود ندارد. در پایان این مرحله آنها چیزهای خاصی را که عقایدشان را نشان میدهد به نقاشی می‌افزایند مانند گل در جلوی خانه یا لباس بر روی تصاویر چسبان .

مرحله ۲ : مرحله ارتباط متقابل (۲ تا ۵ سال)

این مرحله کودکان می‌توانند بر روی انواع خط‌های درهم برای نمایشی از اشیاء تمرکز کنند. ابتدا آنها یاد می‌گیرند که الگوهای متفاوتی را بکشند. به عنوان مثال خطوط افقی و عمودی یا دایره . سپس آنها یاد می‌گیرند که آنها را با هم ترکیب کنند تا نمایانگر یک شیء، مثل خورشید، انسان یا حتی یک دوچرخه باشد.

مرحله ۳ : مرحله بعدی (۵ تا ۱۰ سال)

در این مرحله کودکان ابتدا یاد می‌گیرند تا نمایش و صحنه‌ای را خلق کنند. در ۶ سالگی آنها علاوه بر انسان، زمین و آسمان را هم در نقاشی می‌کشند. همچنین باید بدانیم که آنها نمایش بسیار متفاوتی از یک شخص را می‌توانند نقاشی کنند . اما در ابتدا آنها قادر به تمرکز بر بعد سوم نیستند. از حدود ۸ سالگی کودکان شروع به تمایز بین صحنه پیش‌زمینه و صحنه پس‌زمینه می‌کنند. و کودکان ۱۰ ساله می‌توانند در نقاشی "یک زمین میانه" و همچنین یک پیش‌زمینه و پس‌زمینه را معرفی کنند. در ادامه مقاله می‌خواهیم بیشتر به بررسی این سه مرحله با ارائه نمونه‌هایی از نقاشی‌های کودکان در سنین مختلف بپردازیم.

مرحله خط خطی کردن (۱۵ ماه تا ۳ سال):

اولین مرحله توسعه فعالیت هنری کودکان مرحله خط خطی نامیده می شود. این مرحله معمولاً تا پایان سه سالگی کودک ادامه پیدا می کند و منجر به ایجاد اولین تصویر معنادار کودک می شود. از نظر روانشناسی در رابطه با زمان شروع انجام دوره اول این فعالیت هنری هنوز هیچ دیدگاه روشنی وجود ندارد. به گفته برخی از روانشناسان کودکان قبل از یک سالگی با مواد هنری یا همان مداد رنگی، آبرنگ، مداد شمعی و غیره آشنا می شوند. در حالی که سایر روانشناسان ادعا می کنند که قبل از دو سالگی کودک، نمی توانیم درباره انجام فعالیت های هنری به عنوان مثال نقاشی صحبت کنیم. از این رو تعیین سن دقیق شروع فعالیت های هنری به آنچه ما به عنوان فعالیت هنری می پذیریم به پویایی رشد شخصی کودک بستگی دارد. اما اغلب در این محدوده سنی (۱۵ ماهه تا ۳ سالگی) در دوره مرحله "خط خطی" کودکان تصاویر معناداری ایجاد نمی کنند.

آنها به سادگی مداد رنگی یا پاستل را روی ورق کاغذی رها می کنند. این خط خطی ها همچنین ارتباط خود را با سن رشد روانی فیزیکی کودک نشان می دهد که کودک آن را به تصویر میکشد. مرحله خط خطی معمولاً از ابتدای سال دوم آغاز می شود و هنگامی که کودک در اواخر ۳ سالگی می باشد این مرحله به پایان می رسد، اما باید توجه کرد که مدت زمان و پویایی مراحل رشد فعالیت کودکان متفاوت است. اولین نمودارهای گرافیکی به طور تصادفی در حالی که کودک در تلاش است تا مداد را روی کاغذ حرکت بدهد ظاهر می شود. در آن اولین تلاش ها بدیهی است که کودک به مداد علاقه دارد و نه به رد پای که از آن باقی میگذارد یا تصویر ایجاد شده از آن بر روی کاغذ. اولین تجلی فعالیت هنری در مرحله خط خطی معمولاً در حدود ۱۵ ماهگی اتفاق می افتد. در واقع کودک همیشه از مداد برای خط خطی استفاده نمی کند، اما هنگامی که کشف کند که می تواند با آن اشکالی رسم کند. بعد از آن همیشه سعی خواهد کرد تا بتواند از طریق خطوط اشکالی که خود می خواهد را رسم کند. اولین خطی ها کاملاً دست و پا چلفتی به نظر می رسند و اغلب شبیه مواردی هستند که در ادامه در شکل ۱ و ۲ مشاهده میکنید.

شکل ۱_ خط خطی های کودک در سن ۱۵ ماهگی

شکل ۲_ اولین تلاش ها برای ترسیم شکل در طول مرحله خط خطی

سن آغاز نقاشی کردن کودکان

کودک در ۱۸ ماهگی همانطور که با کوشش، شروع به کسب توانایی بیشتر در مهارت گرفتن مداد می کند شروع به خط زدن خود به خود نیز می کند. در دسترس بودن خط خطی خود به خودی با توجه به نظریه های روان شناسی نشان می دهد که کودک در حال رشد دارای توانایی است که یک شی را درک کند و توسط خطوط آن را ترسیم کند. در این مرحله از رشد فعالیت، اگرچه کودکان شور و شوق هنگام نقاشی از خود نشان می دهند، اما تحقیقات نشان می دهد که صرفاً خود عمل نقاشی و ترسیم کردن برای آنها لذت بخش است و نه آن چیزی که روی کاغذ کشیده می شود و نتیجه نقاشی می باشد. قابل ذکر است که بعد از به دست گرفتن مداد و خط خطی کردن با مداد رنگی یا پاستل، کودک علاقه خود را به آنچه که کشیده است از دست می دهد؛ زیرا برای کودک شکل ها و خط هایی که کشیده شده در کاغذ است اهمیتی ندارد.

نقاشی های کودک در ۱۸ ماهگی معمولاً کل صفحه نقاشی را پر می کند و شامل خطوط افقی، عمودی و

یا مورب است. در این مرحله کودکان هنوز هم قادر به به در نظر گرفتن مرزها و حاشیه های ورق کاغذ نمی باشند. به شکل های ۳ و ۴ که نمونه ای از این موضوع هستند توجه کنید. آنها نشان می دهند که چگونه کودک ۱۸ ماهه به صورت خودجوش و با علاقه خطوطی ترسیم می کنند که ممکن است حتی این خطوط جهت ثابت و منظمی داشته باشند. همچنین این دو شکل باز به این نکته دلالت می کنند که کودک به حاشیه های کاغذ توجهی ندارد.

شکل ۴_رسم خطوط عمودی و افقی بلند در سن ۱۸ ماهگی

در حدود ۲۱ ماهگی کودک شروع می کند تا خط خطی های خود را در درون محدوده کاغذ قرار دهد. روانشناسان این را به عنوان اولین گام در تسلط بر تکنیک مرحله خط خطی تعریف می کنند. علیرغم این واقعیت که کودک هنوز مداد را کاملاً به طرز صحیح در دست نگه نداشته است، اما خط خطی های او نسبت به قبل بیشتر قابل بینش، دیدن و تحت کنترل است. به همین دلیل است که کودک در این سن می تواند خط خطی ها را مرزبندی کند و از محدوده کاغذ بیرون نزند. نوع خط در حین این مرحله طول و ضخامت یکنواختی دارد و همچنین اغلب در جهات یکسان کشیده می شود.

شکل ۵_ در سن ۲۱ ماهگی کودک شروع به قرار دادن نقاشی های خود در محدوده مشخصی از کاغذ میکند.

چه زمانی باید با یک روانشناس کودک مشورت کنم؟

به گفته هنر درمان و متخصص بین المللی میشل ویمر در مورد تجزیه و تحلیل نقاشی‌های کودک والدین، مربیان و متخصصان سلامت روان به دنبال این نیستند که نقاشی‌های کودکان را تنها با هدف شناسایی ترس و ناراحتی مورد تجزیه و تحلیل قرار دهند و یا تغییر رفتارهای قابل توجهی را ایجاد کنند. نقاشی‌ها ابزاری اضافی و به راحتی در دسترس برای درک رفتار روزانه کودک هستند. در حقیقت، توسط چندین مطالعه و محقق مشخص شده است که کودکانی که بیشتر نقاشی می‌کنند در واقع خلاق‌تر و باهوش‌تر هستند. بعضی اوقات کودکان ممکن است چیزهای ترسناکی را ترسیم کنند: سلاح، آتش، افراد عصبانی، جنگ و غیره. درحالی که کشیدن نقاشی عجیب و غریب خوب است، اما اگر این یک روند متداول در نقاشی کودکان شما باشد، ممکن است بخواهید با یک روانشناس کودک مشورت کنید. مراقب کودک در منزل در این زمینه به شما کمک می‌کند. برخی از مواردی که مشاوره با روانشناس ممکن است ضروری باشد عبارتند از: کودک مرتباً تصاویر خشن را ترسیم می‌کند کودک شخص یا شیئی را به طور قابل توجهی بزرگ‌تر از خودش رد نقاشی ترسیم می‌کند کودک قسمت‌های بدن جدا شده‌ای را برای چهره‌های انسانی ترسیم می‌کند او از رنگ‌های تیره و تصاویر ناخوشایند بسیار استفاده می‌کند مهم است که به طور کلی به تصویر کودک نگاه کنیم. هرگز به تفسیر خود در مورد نقاشی‌های فرزند خود اعتماد نکنید. آنها می‌توانند چیزهای کاملاً مضحک و دیوانه وار و خنده دار بکشند! به یاد داشته باشید که از فرزندتان سؤال کنید که چه چیزی ترسیم کرده است. پشت هر شکلی معنی خاصی وجود دارد.

نتیجه گیری :

در خصوص نتیجه گیری از این مقاله می توان به نکات زیر اشاره نمود .

بررسی و آموزش نکاتی در جهت آغاز سن نقاشی کردن کودکان تا رسیدن به اوج و شکوفایی کودک در ۱۸ ماهگی همانطور که شروع به گرفتن مداد در دست می کند ، شروع به خط خطی کردن کاغذ می کند . این مرحله از مهم ترین و آغاز مراحل در آموزش نقاشی کودکان است و باید در همین مرحله کودک را تشویق نمود و علایق او را سرکوب نکنیم تا در سنین بعدی و بالاتر و مراحل بعدی به این رشته علاقه مند و در این جهت استعدادیابی شود و باید اولیاء نیز زمانی که کودک از خود علاقه نشان داد و استعدادیابی شد امکانات را برای کودک فراهم نموده و از هرگونه حمایت اجتناب نپذیرند بلکه کودک را یاری کنند تا بتواند تمام انرژی خودش را خالی و به اوج شکوفایی برسد .

منابع و مأخذ

- ۱- نتیجه مصاحبه با جناب آقای احمد عزیزپور مدرس هنرستان آموزش و پرورش استان اصفهان و همچنین مدرس دانشگاه سپهر و راغب اصفهانی (اصفهان)
 - ۲- نتیجه مصاحبه با جناب آقای کامران مظفری مدرس هنرستان آموزش و پرورش استان اصفهان و همچنین مدرس دانشگاه سپهر و راغب اصفهانی (اصفهان)
 - ۳- برخی از مطالب کتاب خلاقیت در نقاشی کودکان به نویسندگی فاطمه حافظی بیرکانی
 - ۴- برخی از مطالب کتاب نقاش باشی به نویسندگی سرکار خانم نسرین بوساک
 - ۵- برخی از مطالب کتاب کتاب شوق و شور کودکی : نقاشی احساسات به نویسندگی روبی رادبرن، الن تاچر
- مترجم : معصومه یعقوبی